

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOва Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорынның тұрақты дамуының	4103

Лю Цысиньнің ерте және кейінгі шығармаларын салыстыра отырып, оның «уақыт-кеңістік» баяндау тәсілінің «микро» көзқарастан «макро» деңгейге, «реалистік» сипаттан «виртуалдылыққа» біртіндеп ауысқанын байқауға болады. Бұл өзгерістер оның баяндау шеберлігінің жетілуін және ғылыми фантастикадағы эстетикалық көзқарасының эволюциясын айқындайды.

Қытай ғылыми фантастикасында бұрыннан бар «таза ғылыми-ағартушылық» (science popularization) бағытына қарағанда, Лю Цысиньнің шығармаларында «әлеуметтік эксперимент» сипаты айқын көрінеді. Ол ғылыми қиял арқылы жасалған ерекше жағдайларды пайдалана отырып, адамзаттың өмір сүру күйіне және оның болашағына деген терең алаңдаушылықты жеткізеді. Бұл шығармаларда гуманистік көзқарас пен әлеуметтік эксперименттік ойлар айқын байқалады.

Әрине, мұндай гуманистік «әлеуметтік эксперименттік» тақырып бірден қалыптасқан жоқ. Оның ертеректегі шығармаларында «таза технологияға табыну» айқын көрініп тұрса, кейінгі кезеңдерде бұл тенденция біртіндеп терең философиялық ойлар мен өнер мен гуманизмнің үйлесімділігін бейнелеуге ұласады. Сонымен қатар, оның шығармалары «Қытайлық ерекшелікке» ие бола бастады.

Лю Цысиньнің ғылыми фантастикасы Батыс дәстүрінен бастау алғанымен, оны белгілі бір деңгейде еңсеріп, өзіндік жаңа бағыт қалыптастырды. Ол Қытайдың ғылыми фантастикасын жаңа биікке көтеріп, әдебиеттің бұл жанрының дамуында тарихи кезеңді айқындап берді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 杨洋子. 论刘慈欣科幻小说叙事特征及其演变. // 湖南科技大学, 2020.
2. 杜学文. 刘慈欣科幻小说的思想资源. // 天涯, 2022.
3. 周雨. 《三体》的史诗性风格. // 名作欣赏, 2021.
4. 陈薇薇. 刘慈欣《三体》中的修辞特色研究. // 云南师范大学, 2018.
5. 闫雅莉. 刘慈欣《三体》修辞元素和文本解读. // 福建师范大学, 2017.

ӘОЖ 811.581

ҚЫТАЙ ФИЛЬМДЕРІН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРУДЫҢ ЕҢ ТАНЫМАЛ ТҮРЛЕРІ МЕН КЕҢ ТАРАЛҒАН ӘДІСТЕРІ

Дюсупжанова Жібек Маратқызы

kimjeyoung165@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 4 курс студенті,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – PhD, доцент м.а., А.У. Исаев

Кино – тек өнер ғана емес, ол мәдениет пен тілдің тоғысатын алаңы. Әсіресе, қытай кинематографы секілді терең тарихы мен ерекше стилі бар әлемдік киноиндустрияның бір бөлігін қазақ көрерменіне жеткізу – күрделі әрі жауапты процесс.

Текстологиялық талдау саласында алынған контентті зерделеу негізгі тақырыптарды, перспективалар мен контекстерді түсінуде шешуші рөл атқарады. Алынған мәтін түсіндіру, маңыздылық және мәтіндер сияқты әртүрлі аспектілерді қамтитын егжей-тегжейлі талқылау үшін негіз болады.

Алдымен алынған мәтінді оның негізгі мазмұны тұрғысынан талдау қажет. Бұл негізгі идеяларды, орталық тақырыптарды және хабарламаның артында тұрған мақсатты анықтауды

камтиды. Мазмұнды логикалық бөлімдерге бөліп, негізгі идеяны және әртүрлі элементтердің ортақ хабарға қалай әсер ететінін ашып көрсетуге болады. Мәтінде ресми құжаттар, ғылыми пікірталастар немесе бейресми пікір алмасу бар ма, оған қарамастан, оның мақсатын түсіну тиімді талдау үшін маңызды мәнге ие [1].

Мәтіндік талдаудың маңызды аспектілерінің бірі контекст болып табылады. Мәтін мәтінін түсіну үшін негіз болады. Бұған материалды түсіндіруге әсер ететін тарихи, мәдени және ахуалдық факторлар кіреді. Мысалы, маңызды тарихи оқиға кезінде жазылған құжат өзінің мәні бойынша сол кезеңнің әлеуметтік-саяси жағдайларымен айқындалатын нюанстарға ие. Осыған ұқсас, мәдени факторлар белгілі бір фразаларды, идиомаларды немесе сілтемелерді әртүрлі аудиториялар қалай қабылдаатынын анықтайды.

Алынған мәтінде пайдаланылатын тіл де мұқият зерделеуді талап етеді. Сөздерді таңдау, сөйлем құрылымы, тон және риторикалық амалдар сияқты лингвистикалық ерекшеліктер мәтіннің мағынасы мен әсеріне әсер етеді. Мысалы, ресми құжатта әдетте дәл және техникалық тіл пайдаланылады, ал шығармашылық хат эмоциялар мен бейнелерді тудыру үшін бейнелі сөздер мен әртүрлі сөйлем құрылымдарына сүйене алады.

Бұдан басқа, алынған мәтін оның құрылымдық байланыстылығы тұрғысынан талдануы мүмкін. Жақсы ұйымдастырылған фрагментте идеялар түсінікті жақсартатын бірізділікпен ұсынылатынына кепілдік беретін логикалық бірізділік болады. Нақты кіріспелердің, өтпелердің және қорытындылардың болуы коммуникацияның жалпы оқылымдылығы мен тиімділігіне ықпал етеді.

Тағы бір маңызды фактор автордың көзқарасы болып табылады. Әрбір мәтінге автордың өмірбаяны, сенімі мен мақсаттары әсер етеді. Автордың көзқарасын бағалай отырып, баяндауды қалыптастыратын ықтимал көзқарастар немесе себептер туралы түсінік алуға болады [2]. Бұл әсіресе сенім мен дәлел мәтіндерінде өзекті, онда мақсат оқырманның пікіріне ықпал ету.

Автордың көзқарасынан басқа мәтінді түсіндіруде аудитория маңызды рөл атқарады. Әртүрлі оқырмандар оның мағынасын өз тәжірибелеріне, білімдері мен күтулеріне сүйене отырып, әртүрлі қабылдай алады. Осылайша, мәтіннің тиімділігі оның мақсатты аудиторияда қаншалықты жақсы жауап табатындығымен ішінара анықталады. Табысты мәтін оқырмандарды олардың мәселелерін қозғай отырып, олардың сұрақтарына жауап бере отырып немесе олардың ойларын ынталандыра отырып тартады [3].

Интертекстуалдық – бұл мәтіннің басқа мәтіндермен өзара іс-қимылына байланысты талдаудың тағы бір өлшемі. Алдыңғы жұмыстарға сілтемелер, тарихи оқиғаларға сілтемелер немесе белгілі дәйексөздерді қосу құжаттың мағынасын байытады және терең түсінік береді. Осы өзара байланыстарды ұғыну мәтінді неғұрлым егжей-тегжейлі бағалауға мүмкіндік береді [4].

Мазмұнның өзінен басқа, мәтіннің форматы мен көрінісі оның тиімділігіне әсер етеді. Баспаханалық, беттеу және көрнекі элементтер сияқты факторлар құжаттың оқылуын жақсартуы немесе нашарлатуы мүмкін. Тиісті тақырыптары, маркерлері және аралықтары бар жақсы құрылымдалған мәтін анық коммуникацияға ықпал етеді, ал нашар пішімделген мәтін шатасуға немесе дұрыс түсіндірілмеуге әкелуі мүмкін.

Алынған мәтінді талдау кезінде оның әсерін ескеру де маңызды. Мәтін оқырмандарға қандай әсер етеді? Ол ойлауға, әрекетке итермелей ме немесе маңызды ақпаратты бере ме? Мәтіннің эмоцияларға, шешімдерге немесе мінез-құлыққа әсер ету қабілеті оның маңыздылығын және әлеуетті қамтылуын көрсетеді [5]. Алынған мәтінді сыни талдау әлеуетті олқылықтарды немесе шектеулерді анықтауды көздейді. Толығырақ түсінуді қамтамасыз ететін қандай да бір бөлшектер жоқ па? Мәтін одан әрі негіздеуді талап ететін болжамдарға негізделе ме? Осы аспектілерді бөліп көрсету теңгерімді және ақпараттандырылған талдау жүргізуге мүмкіндік береді.

Кейбір жағдайларда алынған мәтін одан әрі зерделеуді талап ететін мамандандырылған терминологияны немесе тұжырымдамаларды қамтуы мүмкін. Техникалық жаргонды, салалық өрнектерді немесе академиялық сілтемелерді түсіну мазмұнды нақты түсіндіруге кепілдік береді. Бұл дәлдіктің бірінші кезектегі маңызы бар заңды, ғылыми немесе техникалық құжаттармен жұмыс істеу кезінде ерекше маңызды.

Бұдан басқа, тілдің эволюциясын және коммуникативтік үрдістерді ескеру қажет. Тіл динамикалық және мәндер уақыт өте келе өзгеруі мүмкін. Бұрын белгілі бір мағынаға ие болған бір сөз тіркесінің қазіргі қолданыста басқа мағынасы болуы мүмкін. Лингвистикалық өзгерістерді түсіну текстологиялық талдаудың тереңдігін арттырады [6].

Алынған мазмұнға тереңдей отырып, оның сенімді элементтерін зерттеу пайдалы. Егер мәтін сендіруге арналған болса, қандай тәсілдер қолданылады? Онда логикалық пайымдаулар, эмоциялық үндеулер немесе этикалық дәлелдер пайдаланыла ма? Осы риторикалық стратегиялардың тиімділігін бағалау мәтіннің сенімді күшіне жарық түсіреді.

Бұдан басқа, алынған мәтінді әртүрлі көзқарастардан талдау жан-жақты түсінуге ықпал етеді. Бір ғана түсіндіру жеткіліксіз болуы мүмкін, өйткені түрлі көзқарастар мағынаның жасырын аспектілерін ашуы мүмкін. Әртүрлі көзқарастарды көтермелеу неғұрлым жан-жақты талқылауды қамтамасыз етеді және біржақты талдау тәуекелін барынша азайтады.

Алынған мәтінді талдау – бұл мәтінді, тілді, құрылымды, перспективаны, аудиторияны, интермәтінділікті, форматты, әсерді және шектеулерді зерделеуді қамтитын көп қырлы жұмыс екенін атап өтеміз. Осы элементтердің әрқайсысы материалды тереңірек түсінуге ықпал етеді және біздің тиімді аударма мен коммуникацияға қабілеттілігімізді арттырады. Мұқият және ойластырылған тәсілдің арқасында біз мәтіндік мазмұннан маңызды ақпаратты алып, жазбаша коммуникацияның қиындықтарын бағалай аламыз. Бұл жан-жақты талдау мәтінмен жұмыс істегенде мұқият оқудың, сын тұрғысынан ойлаудың және контексті түсінудің маңыздылығын көрсетеді [7].

Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударған кезде түпнұсқа мәтіннің мәнін сақтауға және бұл ретте контентті мақсатты аудиторияға қолжетімді етуге мүмкіндік беретін түрлі стратегиялар пайдаланылады. Аударма – бұл лингвистикалық дәлдік, мәдени өзектілік пен стилистикалық сенімділік арасындағы теңгерімді сақтауды талап ететін көп қырлы процесс. Осыған қатысты әдетте кальканы, қарыз алуды, сөзбе-сөз аударманы, модуляцияны, баламалылықты, бейімделуді және транспозицияны қоса алғанда, бірнеше негізгі стратегия пайдаланылады.

Неғұрлым кең қолданылатын әдістердің бірі калька болып табылады, бұл ретте сөз тіркесі немесе сөз өзінің құрылымын сақтай отырып, тікелей бір тілден екінші тілге аударылады. Бұл тәсіл әсіресе нақты терминология талап етілетін техникалық және саяси контексте кеңінен таралған. Мысалы, қытайлық сөз ою-сөз тіркесі «文化革命» (wénhuà géming) орыс тіліне «Культурная республика» деп, ал қазақ тіліне «Мәдени республика» деп аударылады. Бұл ретте құрылым мен мән әртүрлі тілдерде өзгеріссіз қалады.

Басқа тәсіл қарыз алу болып табылады, бұл ретте сөздер немесе сөйлемдер түпнұсқа тілінен аудармасыз тікелей алынады. Бұл ұғымның аударма тілінде тікелей баламасы болмаған кезде жиі жасалады. Мысалы, қытайлық «茶» (chá) сөзі орыс тіліне «чай», ал қазақша - «шай» деп алынған. Кірме сөздер оқытылатын тілге жаңа мәдени элементтерді әкеле отырып, түпнұсқалылықты сақтауға көмектеседі.

Сөзбе-сөз аудару – бұл түпнұсқа мәтіннің мағынасын да, құрылымын да сақтауға кепілдік беретін тағы бір стратегия. Мысалы, қытай тіліндегі «时间就是金钱» (shíjiān jiùshì jīnqián) орыс тіліне «Время-деньги» деп, ал қазақ тіліне «Уақыт-ақша» деп аударылған қытайлық фраза белгілі мысал болып табылады. Бұл әдіс аударма тілінде тікелей баламалары бар идиоматикалық сөйлемдер үшін ерекше пайдалы [8].

Модуляция – бұл бастапқы сөз тіркесінің мәнін сақтай отырып, көзқарасын немесе санатын өзгертуді қамтитын техника. Мысалы, «ауылға кіргенде, жергілікті әдет-ғұрыптарды ұстаныңыз» деген мағынаны білдіретін қытайлық «入乡随俗» (rù xiāng suí sú) идиомасы орыс тіліне «В чужой монастырь со своим уставом не ходят» және қазақ тіліне «Өзге елде өзінді бөтендей ұста» деп аударылады. Сөзбе-сөз тұжырымы әртүрлі болғанымен, жолдаудың мәні бұрынғыша қалады.

Тағы бір маңызды стратегия аударма тілінде мәдениетке сәйкес келетін баламалылықты қамтамасыз ету болып табылады. Мысалы, 九牛一毛 («мұхиттағы тамшы» деген мағынадағы қытай идиомасы орыс тіліне «Капля в море» деп және қазақ тіліне «Дарияға тамған тамшыдай» деп аударылады. Бұл тәсіл мағынасы мақсатты аудиториямен резонанс тудыратынына кепілдік береді.

Бейімдеу мазмұнын мәдени нормаларға сәйкестендіруді көздейді. Қытай мерекесі - «春节» (Chūn Jié, көктем мерекесі) орыс тіліне «Китайский новый год», ал қазақ тіліне - «Қытайдың жаңа жылы» деп аударылған. Бұл тұжырымдаманы мақсатты аудиторияға неғұрлым түсінікті етеді.

Ақырында, транспозиция грамматикалық құрылымдардың мағынасын сақтай отырып өзгеруін көздейді. Мысалы, 他很喜欢阅读 (Tā hěn xǐhuān yuèdú) орыс тіліне «Ему очень нравится читать» деп және қазақ тіліне «Ол оқуды өте жақсы көреді» деп аударылады. Жиынтығында бұл стратегиялар аударманың тиімді процесін қамтамасыз етеді.

Қытай фильмдерін қазақ тіліне аудару процесінде тек лингвистикалық дәлдікті ғана емес, сонымен қатар көрермендер үшін табиғи көру тәжірибесін қамтамасыз ететін мәдени және контекстік бейімделуді де ескеру өте маңызды. Ал бұрын қаралған стратегиялар – калька, қарыз алу, сөзбе-сөз аудару, модуляция, баламалылық, бейімделу және транспозиция – аударманың негізін құрайды, оларды фильмдерді аударуда іс жүзінде қолдану бірегей проблемалар мен мүмкіндіктер туғызады [9].

Аудиовизуалды аударманың неғұрлым маңызды аспектілерінің бірі мәтін диалогтар мен тиісті ақпаратты беру үшін экранда пайда болатын субтитрлерді аудару болып табылады. Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударған кезде субтитрлер қысқалығы мен айқындығы арасындағы теңгерімді сақтауды талап етеді. Қазақ тілінің қытай тілімен салыстырғанда күрделірек құрылымы болғандықтан, тікелей сөзбе-сөз аударма мәтіннің артық көлеміне әкелуі мүмкін, оны көрермендерге қысқа уақыт ішінде өңдеу қиын болады. Осылайша, үнқатысудың мәнін сақтай отырып, субтитрлердің қысқа болуына кепілдік беретін мәтінді қысқарту және өткізу стратегиялары жиі қолданылады. Мысалы, «这个世界上没有后悔药» (Zhège shìjiè shàng méiyǒu hòuhuī yào) сияқты қытай тіліндегі ұзын сөз тіркесі сөзбе-сөз «Бұл әлемде өкінішке қарсы дәрі жоқ» деп аударылады, орыс тілінде «Время не вернуть» деп, ал қазақ тілінде - «Уақыт кері қайтпайды» деп қысқартылады. Мұндай бейімделу олардың болжамды мағынасын сақтай отырып, таңбалардың қажетті саны шегінде субтитрлерді сыйдыруға мүмкіндік береді.

Фильмдерді аударудың тағы бір кең қолданылатын тәсілі дубляж болып табылады, бұл ретте сөйлесу диалогы аударма тілінде аударылады және жазылады. Қытай фильмдерін қазақ тіліне дубляждау кезінде сөйлемдердің фонетикалық құрылымы мен ырғағындағы айырмашылықтарға байланысты сөйлемдерді түпнұсқа актерларының еріндерімен үндестіру күрделі міндет болып табылады. Қытай тілі – бұл буынды ырғағы және салыстырмалы түрде қысқа және біртекті буындары бар тіл, ал қазақ тілі орыс тілі сияқты екпінге есептелген, ұзын сөздері мен түрлі буынды құрылымдары бар ырғақты ұстанады. Ерін қимылдарының үйлесімділігі мен табиғи қарқынын сақтау үшін аудармашылар аударылған сөздің актерлердің ерін қимылдарына сәйкес келетініне кепілдік бере отырып, фонетикалық бейімделуге және синонимдерді ауыстыруға жиі жүгінеді. Мысалы, осындай сөз орамы «你好吗?» (Nǐ hǎo ma?)

визуалды артикуляцияға сәйкес «Жақсысың ба?» деп бейімделуі мүмкін. («你身体好吗») сөзбе-сөз «Қалайсың?» деп аударылғанда, артикуляция еріннің қозғалысына сәйкес келмейді.

Аудармамен байланысты неғұрлым күрделі проблемалар мәдени сілтемелер мен идиоматикалық ұғымдарға байланысты туындайды. Қытай фильмдерінде қазақ тілінде тікелей баламасы болмауы мүмкін тарихи, философиялық және әдеби аллюзиялар жиі болады. Сөзбе-сөз «Шекарада қарт жылқысын жоғалтқан – кім біледі, бәлкім, бұл жақсы болар?» деп аударылған атақты «塞翁失马，焉知非福» (Sàiwēng shīmǎ, yān zhī fēi fú) идиомасы бар. Бұл сөз бақыт пен бақытсыздықтың болжанбайтындығын көрсететін ежелгі қытай ертегісінен алынған. Қазақ тіліне аударма оның мағынасын толығымен жеткізе алмас еді. Оның орнына мағынаның мәдени сәйкестігін қамтамасыз ету үшін «жамандықтың артында жақсылық бар» немесе «Нет худа без добра» деген орыс баламасы сияқты баламалы қазақ мақалын қолдануға болады.

Лингвистикалық бейімделуден басқа, музыка мен әндерді аудару күрделіліктің тағы бір деңгейін білдіреді. Көптеген қытай фильмдерінде, әсіресе тарихи драма және фэнтези жанрларындағы фильмдерде баяндама әсерін арттыратын поэтикалық мәтіндер немесе дәстүрлі музыка бар. Аудармашы әндерді аударған кезде семантикалық дәлдікті ғана емес, қазақ тіліндегі рифманы, ырғақты және әншілікті де ескеруі тиіс. Тікелей аударма жиі поэтикалық құрылымды бұзады, бұл транскрипцияны – мәтінді шығармашылық қайта өңдеуді қажет етеді. Мысалы, егер қытайлық фильмдегі әнде «月亮代表我的心» (Yuèliàng dàibiǎo wǒ de xīn) деген сияқты жол болса, қазақ тіліне тікелей аударма дәл сондай поэтикалық талғампаздықты сақтамауы мүмкін. Оның орнына мағынасын да, музыкалығын да сақтау үшін оны «Ай жүрегімнің көрінісі» деп аударуға болады.

Тағы бір проблема – аудару оңай емес лингвистикалық ерекшеліктерге негізделген әзілмен және сөздерді ойнаумен туындайды. Қытай әзілі қазақ тілінде тікелей теңдесі жоқ омофондарды, каламбұштарды және мәдени сілтемелерді жиі қолданады. Мысалы, қытай комедиясында тікелей аударма кезінде жоғалуы мүмкін «发» (fā, өркендеу) and “罚” (fá, жазалау)» сөздерінің ұқсастығына негізделген каламбур болуы мүмкін. Комедиялық әсерді сақтап қалу үшін аудармашы құрылымы ұқсас қазақ сөздігін табуы керек немесе әзілді мәдени дәстүрге сәйкес келетін баламамен алмастыруы керек. Функционалдық баламалылық деп аталатын бұл тәсіл, тіпті бастапқы тұжырымды өзгерткенде де, әзілдің тиімді болуына кепілдік береді.

Диалогтар мен субтитрлерден басқа фильмдерді аударудың тағы бір маңызды аспектісі экрандық мәтін, маңдайшалар және фильмде пайда болатын жазбаша құжаттар сияқты визуалды және мәтіндік элементтерді оқшаулау болып табылады. Қытай кинематографында көше көрсеткіштері, баннерлер мен газеттер көбінесе баяндауда маңызды рөл атқарады, бұл мұқият оқшаулауды талап етеді. Кейбір жағдайларда бұл элементтер экранның төменгі бөлігіндегі субтитрлармен жабдықталған, ал басқаларында олар қазақ тіліндегі мәтінді бейнелеу үшін цифрлық тәсілмен өзгертілген. Мысалы, қазақ тілді аудитория үшін анағұрлым қызықты тәжірибе жасау үшін қытай тіліндегі 北京欢迎您 (Běijīng huānyíng nín) деген жазуы бар маңдайшаны визуалды түрде Бейжің сізді қарсы алады деп ауыстыруға болады.

Қорытындылай келе, қытай фильмдерінің қазақ тіліне аудармасы аудиовизуалды бұқаралық ақпарат құралдарының нақты талаптарына бейімделген стратегиялардың кең спектрін қамтиды. Субтитр болсын, дубляж болсын, мәдени бейімделу болсын, әзілді оқшаулау немесе музыкалық аудару болсын, әрбір әдіс түпкілікті мақсатқа қызмет етеді – түпнұсқа туындының мәнін сақтап, оны қазақ тілді аудитория үшін қолжетімді етеді. Лингвистикалық дәлдікті мәдени резонанспен мұқият ұштастыра отырып, аудармашылар қытай кинематографиясы мен қазақстандық көрермендер арасындағы алшақтықты еңсеруде өмірлік маңызды рөл атқарады, баяндаудың байлығы тілдік кедергілерді еңсеретініне кепілдік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Jin, H. Introduction: The translation and dissemination of Chinese cinemas // Journal of Chinese Cinemas. – 2018. – Т. 12, – № 3. – С. 197-202.
2. Ма Ч., Яценко О. Ю. Опыт перевода китайских фильмов на русский язык // Язык в сфере профессиональной коммуникации. – Екатеринбург, 2020. – С. 226-229.
3. Матасов Р.А. кино/видео материалов: Перевод лингвокультурологические и дидактические аспекты. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 2009. – 211 с.
4. Нида Ю. Теория и практика перевода. – М.: Высшая школа, 2001. – 367 с.
5. Винокур Т.Г. О языке художественного перевода. – М.: Наука, 1987. – 295 с.
6. Латышев Л.К. Перевод: Проблемы теории, практики и методики обучения. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2004. – 207 с.
7. Чжан Пэйцзянь. Теория перевода с китайского языка: особенности и практическое применение. – Пекин: Издательство пекинского университета, 2015. – 312 с.
8. Абильдаев К.А. Аудиовизуальный перевод: лингвокультурные проблемы и их решения // Вестник Евразийского национального университета. – 2019. – №2 (125). – С. 88–97.
9. Wang, N., & Liu, X. Cultural adaptation in the translation of Chinese films into Central Asian languages // Journal of Translation Studies. – 2021. – Vol. 14(3). – P. 56–72.

ӘОЖ 811.581

МЕДИЦИНА САЛАСЫНДАҒЫ ҚЫТАЙ ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ КӘСІБИ АУДАРМА КЕЗІНДЕ ТУЫНДАЙТЫН ҚИЫНДЫҚТАР

Кабышева Аяжан Дулатовна

kabysheva0404@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ 6В02311 - «Шетел филологиясы: қытай тілі»
білім беру бағдарламасының 4-курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – PhD, доцент м.а. А.У. Исаев

Медициналық терминдерді аудару тілдер арасындағы лексикалық трансформация саласындағы ең күрделі жұмыстардың бірі болып табылады, ал қытай тілінен қазақ тіліне аударылған жағдайда екі мәдениеттің де, тілдің де ерекшеліктеріне байланысты бұл міндет бұрынғыдан да өзекті бола түседі. Медицина ғылым ретінде аударылған терминдердің бастапқы тілдегідей мағыналарды көрсетуін талап ететін дәлдік пен әмбебаптылыққа ие. Алайда, қытай және қазақ сияқты тілдерге келгенде белгілі бір қиындықтар туындайды.

Біріншіден, қытай тілінде иероглифтердің бірегей жүйесі бар, олардың әрқайсысы тек тура мағынаны ғана емес, сонымен қатар айтарлықтай көп субтексттерді де көрсетеді, бұл қазақ тіліне дәл аударуды қиындатады. Екіншіден, қазақ тілінің басқа түркі тілдері сияқты медицина саласында жеткілікті дамымауы мүмкін терминдердің жасалуында өзіндік ерекшеліктері бар. Қазақ тіліндегі қолданыстағы медициналық терминдер орыс тілінен немесе басқа дереккөздерден алынған болуы мүмкін, бұл аударма кезінде стилистикалық және синтаксистік сәйкессіздіктерге әкелуі мүмкін.

Сондай-ақ, медициналық аударма көбінесе жоғары біліктілікті, оның ішінде медицина мен клиникалық тәжірибені білуді талап ететінін ескеру қажет. Демек, аудармашылар екі тілде де ана тілінде сөйлейтін маман ғана емес, сонымен қатар тиісті саланың мамандары болуы керек. Медициналық білімі бар білікті аудармашылардың жетіспеуі терминдерді қателіктер мен